

[2. 2.]

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De marine-begrooting voor het jaar 1877 is, even als die voor de jaren 1875 en 1876, te beschouwen als eene nadere uitvoering van het programma in de Memorie van Toelichting bij de definitive begrooting van het jaar 1874 ontwikkeld. Ten gevolge van den vooruitgang der wetenschap op maritiem-technisch gebied, door den ondergeteekende met de meeste aandacht gevolgd, hebben zijne denkbeelden omtrent de typen en charters, waaraan onze scheepsmagt behoefte heeft, zoo als hij die in hooger genoemde en volgende Memorien van Toelichting blootlegde, op enkele punten wijziging ondergaan.

Bij de toelichting der IIde afdeeling zal blijken wat hiermede bedoeld wordt; zoo ook zal de toelichting der andere afdeelingen omtrent de details der begrooting het vereischte licht geven.

Iste AFDEELING.

Het totaal cijfer dezer afdeeling bedraagt f 316 815, derhalve f 5800 meer dan het vorige jaar.

Dit verschil in meer, is toe te schrijven aan eene voorgenomen tractementsverhooging van de ambtenaren aan de Rijkswerven, overeenkomstig de tractementsverhooging, die in 1875 aan de ambtenaren der departementen van algemeen bestuur werd toegekend, waarvoor opgebracht is eene som van f 6000; voorts aan de voorgenomen plaatsing van één luitenant ter zee der 1ste klasse op 's Rijks verf te Amsterdam en één tweede op die te Hellevoetsluis, respectielijk toe te voegen aan den onderdirecteur der werven, ter admissie in het beheer van het artilleriematerieel.

Sedert het jaar 1868 is voor dergelijke diensten een luitenant ter zee der 1ste klasse aan den onderdirecteur der marine te Willemsoord toegevoegd; nu er, naar mate de aanbouw vordert, ook te Amsterdam en te Hellevoetsluis een aanzienlijk aantal vaartuigen in de eerste klasse der reserve in conservatie is gebracht, waarvan de bijeengebragte artillerie-inventaris vooral, een zeer zorgvuldig en naauwgezet onderhoud vordert, is de noodzakelijkheid gebleken, om ook op die werven een officier voor genoemd doel te plaatsen. De daaruit voortvloeiende onkosten, tot een bedrag van f 2800, zullen ruim worden opgewogen door hetgeen, bij een voortdurend verantwoordelijk toezigt op het onderhoud van het materieel, aan bederf gespaard wordt, terwijl de onmiddellijke strijdbaarheid der schepen bij dienstdienststelling, door dien maatregel bevorderd zal worden.

Ten slotte zijn de kosten van het corps ingenieurs voor de marine verhoogd met een bedrag van f 1500 ten einde een aspirant-ingenieur tot ingenieur der 2de klasse te kunnen bevorderen en 8 aspirant-ingenieurs te kunnen aanstellen en is art. 7 eenigzins gewijzigd, zoo als in de toelichting van den adstructiven staat nader is omschreven.

Tegenover deze vermeerderingen staat echter eene vermindering in het eindcijfer van art. 2 tot een bedrag van f 4140, die, zoo als uit de toelichting van dat artikel in bijzonderheden kan blijken, hoofdzakelijk een gevolg is van de vervanging van eenige ambtenaren, door officieren en van eene inkrimping van administratief personeel, in verband met de aanstaande overbrenging der Indische hydrographie naar Indie.

IIde AFDEELING.

Het totaal cijfer dezer afdeeling bedraagt f 1518 903

tegen f 1 543 238,60 voor het jaar 1876, derhalve minder f 24 335,60.

Dat verschil is toe te schrijven aan minder kosten van aanbouw en onderhoud van loodsvaartuigen, tot een bedrag van f 95 000, waartegenover een meerder bedrag aan uitgaven voor personeel, groot $\pm$ f 2 000; aan meerder uit te betalen loodsaandeelen, in verband met eene hoogere raming der in 1877 te ontvangen loodsgelden tot een bedrag van $\pm$ f 41 000; aan aanbouw van nieuwe woningen voor de loodsdienst, waarvoor noodig een meerder bedrag van f 6000 en aan eene kapitale voorziening van het stoomvaartuig *Frans Naerebout*, waarvoor f 2500 wordt geraamd.

De toelichtende staat geeft omtrent deze en minder belangrijke verschillen eene meer gedetailleerde omschrijving.

Loodswezen.

Blijkens de Memorie van Toelichting bij de vorige begrooting, waren nog in aanbouw een derde schooner en een loodskotter, terwijl de bouw van vier loodskotters was uitbesteed.

Van die vaartuigen zijn opgeleverd en voor zooveel noodig in dienst gesteld, de schooner en vier loodskotters, zoodat daarvan één kotter in aanbouw blijft. Hierbij zijn nog te voegen drie loodskotters en de vierde ijzeren schooner, waarvan, in overeenstemming met de begrooting, de bouw in 1876 werd uitbesteed.

De schokker, bestemd tot inspectievaartuig in het derde district, is afgebouwd en reeds in dienst gesteld.

Thans wordt voor 1877 voorgesteld de bouw van een ijzeren schooner (de vijfde) en van drie loodskotters.

De woningen voor de loodsdienst aan den Hoek van Holland zijn in gebruik genomen: aan den voorgenomen bouw van nog een drietal woningen aldaar is geen gevolg gegeven, aangezien nader gebleken is dat daaraan voorloopig nog geen behoefte bestond; daarentegen is, met het oog op de eerlang te verwachten opening van het Noordzeekanaal, in den loop van het jaar 1876, de bouw aanbesteed van eene woning voor den commissaris der loodsen op die standplaats.

Het gebouw tot loodskantoor te Hellevoetsluis is uitbesteed.

Op de begrooting voor het jaar 1877 zijn gelden gebracht voor den bouw van woningen voor het loodspersoneel aan het Noordzeekanaal, voor woningen ten dienste van den inspecteur over het loodswezen enz. te Terschelling en den commissaris der loodsen te Delfzijl, op welke beide laatste plaatsen in den regel geene gelegenheid bestaat tot het huren van geschikte woningen.

Betonning, bekalking en zeemerken.

Het stoomtransportvaartuig voor de betonning, enz. in het 3de district, waarvoor voor de helft de gelden werden toegestaan bij de begrooting van 1876, is in aanbouw te Vlissingen; op deze begrooting zijn de gelden uitgetrokken, voor de kosten van de tweede helft van dat vaartuig.

Nog zijn fondsen aangevraagd voor de plaatsing van eene nieuwe kaap op Vlieland en eene dergelijke op de zandbank Onrust (Z. O. punt der Noorder Haaks). Laatstgenoemde kaap zal, behalve als verkenmerk voor het Noordergat, tevens nuttig kunnen dienen tot vlugt- of reddingbaak voor schipbreukelingen.

De kerktoeren van Oosteroord op Texel, waarvan de instandhouding voor de scheepvaart van veel belang is, aangezien die toren een uitstekend zeemerk is, behoefde eene aanzienlijke herstelling, waarvoor aan de gemeente eene subsidie uit de Marine-begrooting werd toegekend; die herstelling is thans reeds voor een groot deel geschied.

Verlichting.

De bouw van den nieuwen ijzeren lichttoren met bijbehorende opzigtters- en wachterswoningen te Scheveningen, is afgevoerd en het nieuwe licht ontstoken.

De nieuwe verlichting bij West-Kapelle en in de duinen van Domburg, bestemd voor het vrijvaren van de steenbanken en voor het aandoen van het Oostgat, is in werking gesteld; tot dat doeleinde zijn een nieuwe ijzeren lichttoren en twee wachterswoningen gebouwd en is te West-Kapelle een nieuw lichttoestel geplaatst.

De nieuwe lichten op Urk, op het lichtschip aan den Noord-Hinder en te Hollum op Ameland, waarvoor op de vorige begrotingen gelden waren toegestaan, zijn allen ontstoken; terwijl voor het reserve-lichtschip van den Noord-Hinder een lichttoestel, gelijksoortig aan dat van het diestdoende lichtschip, is besteld.

De lichtopstanden op het Westerhavenbastion te Vlissingen en te Bath, zijn vernieuwd en de lichten daarop weder ontstoken.

De bouw van eene woning voor den opzichter der verlichting op Goedereede is voltooid; die van de lichtwachterswoningen aan den Hoek van Holland (Noorderhoofd), waarvoor op de vorige begrooting de vereischte gelden waren uitgetrokken, heeft niet kunnen plaats vinden, aangezien de werken aan het Noorderhoofd nog niet zoo ver gevorderd zijn, dat aan den bouw dier woningen gevolg kon worden gegeven. De som voor den bouw dier woningen wordt om die reden op deze begrooting teruggevonden.

De twee geleidelichten bij Velsen, ten behoeve van de vaart op het Noordzeekanaal, zijn ter ontsteking gereed. Om bij de vorige begrooting vermelde redenen, wordt ook thans weder een memoriepost uitgetrokken voor den bouw van twee lichten der 1ste grootte, ten behoeve van dien vaarweg.

Voorts zijn alsnog op deze begrooting gelden aangevraagd voor den bouw van nieuwe lichtopstanden te Stavenisse en aan het Goereesche Sas, ter vervanging van de bestaande, die in vervallen toestand verkeerden, eindelijk voor eene kapitale herstelling van romp, stoomketel en werktuigen van den stoomtransportschooner *Frans Naerebout*, zijnde de eerste belangrijke reparatie na de indienststelling in het jaar 1859.

Hydrographie.

In April 1876 is de buitenmond van den waterweg aan den Hoek van Holland, opgenomen en eene kaart van die opname uitgegeven.

De opname van de Monden der Schelde in de zomermaanden van 1875 begonnen, wordt thans voortgezet.

Eene herziene uitgaaf heeft het licht gezien van de kaart van het Texelsche zeegat, grootendeels vernieuwd naar de opname in 1874, en van verschillende andere kaarten van Nederlandsche zeegaten, onder meer, die van Goeree en Maas, Haringvliet enz., Vlieland, Terschelling en Ameland en Eijerlandsche gronden.

De gravure der nieuwe kaart van het Friesche zeegat, naar de opname in 1873 en 1874, is onderhanden, terwijl kleine wijzigingen worden gebragt in de gravure der kaarten Zuiderzee, noord- en zuidgedeelte, Goeree en Maas en Hont of Westerschelde.

Van de Indische zeekaarten zijn uitgegeven 6 stuks van het noordelijk gedeelte van Sumatra, als:

Atjeh—hoofd tot Atjeh—rivier;

Poeloe-Roessa tot Pedir;

Pedir tot Diamantpunt;

Poeloe-Roessa tot Analaboe;

Diamantpunt tot Boenja-banken;

Ringkel tot Poeloe-Illir, en

2 stuks van de ankerplaatsen beoosten Java.

In gravure is het eerste blad der *kleine* Soenda-eilanden.

Het Indisch hydrographisch archief wordt ingepakt ter overvoer naar Java.

IIIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 7 433 500, tegen f 7 411 150 in het vorige jaar, derhalve meer f 22 350.

Hoewel dit verschil gering mag worden genoemd, wordt het toch veroorzaakt door nog al belangrijke afwijkingen in het bedrag der artikelen tot die afdeeling behorende; afwijkingen die haren oorsprong vinden in:

de noodzakelijkheid tot aanvulling van den houtvoorraad

en tot aanschaffing van inrigtingen voor spartorpedo's op de oorlogschepen (art. 19);

eene mindere behoefte aan buitengewone verstrekkingen voor de Rijkswerven (art. 20);

eene hogere uitgave aan artilleriematerieel (art. 21);

een minder bedrag benoodigd tot aanschaffing van stoomwerktuigen enz., en tot aanvulling van den steenkolenvoorraad (artt. 22 en 23);

een hooger bedrag aan onderhoudswerken voor 's Rijks werven, voornamelijk die van Hellevoetsluis en van arbeidsloonen, hoofdzakelijk ten gevolge van het toenemend aantal schepen in conservatie (artt. 25 en 26);

ten slotte in eene geringe verhooging van de daggelden van de bemanningen van jagt- en werkvaartuigen (art. 27).

Uit den toelichtenden staat blijkt dat voor het jaar 1877 gelden aangevraagd worden voor den bouw van:

$\frac{7}{10}$ schroefstoomschip 1ste klasse en het laatste gedeelte van een rammonitor 1ste klasse;

te verwerken op 's Rijks werf te Amsterdam, voorts van:

$\frac{3}{4}$ schroefstoomschip 4de klasse;

$\frac{3}{5}$ rammonitor 2de klasse;

3 stoomkanonneerbooten;

de laatste termijnen van twee gepantserde riviervvaartuigen;

$\frac{1}{2}$ gepantserd riviervvaartuig; en

3 torpedovaartuigen;

door de particuliere industrie te leveren.

De stand der werkzaamheden op dit oogenblik in aanmerking genomen, zullen derhalve op ultimo December 1877 van den in 1874 voorgenomen en in 1875 aangevangen nieuwen aanbouw in het geheel gereed zijn:

1 rammonitor 1ste klasse;

2 rammonitors 2de klasse, waarvan één van hetzelfde charter als *de Hyëna*, doch met eene wapening van één 28 cM. kanon en de andere ietwat grooter met eene wapening van twee 28 cM. kanonnen;

10 stoomkanonneerbooten, waarvan 4 van het type *Dog*, met wapening van een 23 cM. kanon en 6 van een grooter type met wapening van één 28 cM. kanon;

$2\frac{1}{2}$ gepantserd riviervvaartuig;

6 torpedobooten;

2 schroefstoomschepen 1ste klasse; en

$2\frac{1}{4}$ schroefstoomschip 4de klasse.

In het programma bij de Memorie van Toelichting der definitieve begrooting van het jaar 1874 ontwikkeld, is reeds het volgende jaar, blijkens de toen overgelegde Memorie, eene wijziging gemaakt door dat de *Prins Hendrik der Nederlanden* overgebragt werd van de kategorie »Schepen tot binnenlandsche verdediging" in die voor »algemeene dienst", waardoor voorloopig de voorgenomen bouw van een groot gepantserd schip voor de algemeene dienst kon vervallen, doch daarentegen de behoefte ontstond aan den bouw van 2 rammonitors 1ste klasse, om de *Hendrik* bij de binnenlandsche verdediging te vervangen.

De afmetingen der nieuw aan te bouwen monitors en stoomkanonneerbooten werden, ten einde zwaarder geschat te kunnen dragen, met behoud van dezelfde lijnen, vergroot, waardoor de kosten van aanbouw hooger werden en derhalve ook de spoed in den aanbouw, ten gevolge van wijziging der plannen, eenige vertraging onderging.

Voorts bleek bij de beproeving van de eerste der uit Engeland geleverde torpedobooten, dat deze vaartuigen noodzakelijk eenige, hieronder te omschrijven, wijzigingen moesten ondergaan, ten gevolge waarvan de kosten insgelijks hooger werden en van f 36 000 per vaartuig stegen tot ongeveer f 50 000.

Eindelijk toonden de uitkomsten der proeven met veldgeschut op panterschijven voor riviervaartuigen, de wenschelijkheid aan, om de pantsering zwaarder te maken dan aanvankelijk het voornemen was, hetgeen mogelijk bleek te zijn door vergroting der afmetingen en zonder den vereischten diepgang te overschrijden; de kosten klommen daardoor van f 180 000 tot f 240 000 per vaartuig.

Door een en ander en door hetgeen reeds in de vorige Memorie van Toelichting gezegd is omtrent de te lage oorspronkelijke raming van de schroefstoomschepen 1ste klasse en van den rammonitor 1ste klasse, wordt het verschil verklaard in het aantal schepen, dat volgens het programma van aanbouw en volgens de begrotingen gereed moest zijn en het aantal hierboven genoemd, dat werkelijk gereed komt.

Daarbij dient nog opgemerkt te worden, dat ook thans weder eenige nadere wijzigingen in het primitive programma van aanbouw noodig geacht worden.

Volgens dat programma toch, zoude in het jaar 1877 begonnen moeten worden aan den bouw van het derde groote gepantserde schip voor het auxiliair-eskader. Na rijpe overweging is de ondergeteekende echter tot de overtuiging gekomen dat het raadzaam is den bouw van dat schip zoo niet geheel na te laten, dan toch voorloopig uit te stellen.

De jongst ontvangen rapporten van de *Prins Hendrik der Nederlanden* uit Batavia, waarin zeer over het gebrek aan lucht in sommige gedeelten van dat, wat de ventilatie betreft, steeds als model aangeprezen schip wordt geklaagd, gebieden omzigtigheid bij de aanschaffing van soortgelijk materieel voor Indie; daarom wenschte de ondergeteekende nadere rapporten af te wachten omtrent de doelmatigheid van die soort van schepen in de tropische gewesten, alvorens met den aanbouw van een derde pantser-schip voort te gaan.

Bovendien is er sedert eenigen tijd in de wetenschappelijke maritime wereld in Engeland en Frankrijk eene ernstige beweging ontstaan, die drijft naar geheele of gedeeltelijke ontpantsering van de zeestrijders.

Nu wij reeds twee gepantserde schepen voor het auxiliair eskader bezitten is het ook om die reden raadzaam af te wachten wat te dien aanzien bij de groote zeemogendheden gebeurt, alvorens aan den bouw van een derde schip te beginnen.

Ten slotte kwamen op dat programma van aanbouw voor: twee schroefschepen 3de klasse.

Bij nadere overweging is het den ondergeteekende raadzaam voorgekomen om het aantal typen onzer ongepantserde zeeschepen tot een minimum terug te brengen en wenscht hij daarom in stede van een nieuw type voor de schroefstoomers 3de klasse [het type *Alkmaar* toch zou niet gevolgd kunnen worden] te doen ontwerpen, zich te bepalen bij dat der schroefstoomschepen 4de klasse, zoo als het nu is verbeterd en vastgesteld. Hij is daartoe te eerder overgegaan, omdat de tegenwoordige stoomschepen 4de klasse de bestaande stoomschepen 3de klasse als oorlogsschip zeer nabij komen en volkomen geschikt zijn om de diensten in het station Curaçao, waarvoor die schroefstoomschepen meer bijzonder zijn bestemd, te verrigten. Om die reden zijn op deze begrooting gelden gebragt voor $\frac{1}{4}$ van een derde schroefstoomschip 4de klasse.

Vergelijkt men, die wijzigingen in aanmerking nemende, hetgeen ultimo December 1877 gereed zal zijn, met hetgeen in 1874 noodig werd geacht te bouwen, dan blijkt daaruit, dat na afloop van dat jaar nog gebouwd zullen moeten worden:

1 rammonitor 1ste klasse, te verdeelen over 2 jaar;	
2 rammonitors 2de klasse, in verband met de meerdere kosten, te verdeelen over ruim 3 jaar;	
4 stoomkanonneerbooten,	} te verdeelen over 2 jaar;
3½ riviervaartuig,	
8 torpedo-booten,	
1 groot gepantserd schip (de bouw voorloopig uitgesteld);	
5 schroefstoomschepen 1ste klasse, te verdeelen over 7 jaar;	
1¼ schroefstoomschip 4de klasse, te verdeelen over ruim 2 jaar.	

Ten opzichte der werkzaamheden, sedert de indiening der vorige begrooting op 's Rijks en particuliere werven verrigt, kan het volgende worden medegedeeld:

Op 's Rijks werf te Amsterdam werd de bouw van het schroefstoomschip 1ste klasse *Atjeh* voortgezet; mogten geene teleurstellingen worden ondervonden bij de aflevering van sommige daaraan verbonden werkzaamheden bij particulieren, dan kan dat schip tegen October aanstaande te water loopen, om, na verdere aftimmering en opstelling der werktuigen en ketels, naar Willemsoord overgebragt te worden ter uitrusting en indienststelling in 1877.

Van het schroefstoomschip 1ste klasse *Tromp* en den rammonitor 1ste klasse *Draak* werd, nadat de kielen gelegd waren, de bouw begonnen en voortgezet.

Aan het overbrengen van het ramtorenschip *Koning der Nederlanden* van Amsterdam naar Willemsoord door het Noordhollandsch kanaal kon geen gevolg worden gegeven, wegens bedenkingen daartegen bij den waterstaat gerezen.

Thans zal dit schip den weg langs het Noordzeekanaal nemen.

Nadat aan het ramschip *Buffel* en aan het schroefstoomschip 2de klasse *Marnix* datgene was verrigt wat aan de werf te Amsterdam was opgedragen, werden die bodems naar Willemsoord overgebragt.

De inwendige betimmering van het fregat *Admiraal van Wassenaer* onderging belangrijke wijzigingen om dat schip geschikt te maken tot opleiding van jongens en lichtmatrozen; den 15den April jl. werd het als zoodanig in dienst gesteld.

Van de stoomkanonneerbooten *Hydra* en *Ever* werden de inrigtingen tot het werktuigelijk strijken en ligten der kanons, als niet aan het doel beantwoordende, weggenomen en affutage en dekken gelijkvormig gemaakt aan die van de andere vaartuigen van dat type.

De stoomkanonneerbooten *Gier*, *Raaf*, *Geep*, *Brak*, *Lynx*, *Vos*, *Fret*, *Das*, *Sperwer* en *Bever*, na voldoende proefogten, door de particuliere industrie afgeleverd, werden in conservatie opgenomen.

De stoomkanonneerbooten *Dog*, *Gier* en *Brak* werden den 15den Mei jl. in dienst gesteld.

Daar het lokaal aanvankelijk in het groot magazijn te Amsterdam afgeschoten, tot berging van de uitrustingsgoederen voor de in conservatie zijnde monitors, te klein bleek te zijn, werd eene nieuwe bergplaats tot dat doeleinde op de werf ingerigt.

De nieuwe bewaarplaatsen voor stoomkanonneerbooten en hunne uitrustingsgoederen werden aanbesteed en zullen in het volgend jaar gereed komen.

Te Willemsoord werden de schroefstoomschepen 1ste klasse *Zilveren Kruis* en *van Galen*, zoomede het ramtorenschip *Prins Hendrik der Nederlanden* en het schroefstoomschip 4de klasse *Aruba*, geheel afgetimmerd of hersteld, getuigd, uitgerust en in dienst gesteld, terwijl de schroefstoomschepen 1ste klasse *Leeuwarden* en 3de klasse *Cornelis Dirks*, behoorende tot de oefeningsdivisie, na binnenkomst in het najaar van 1875, de noodige herstellingen en voorzieningen ondergingen.

Nadat de schroefstoomschepen 3de klasse *Alkmaar* en 2de klasse *Marnix* van Amsterdam naar Willemsoord waren overgevoerd, werd eerstgenoemde bodem ter indienststelling in gereedheid gebragt en laatstgenoemde, na verwisseling der ketels, verder afgetimmerd; het raderstoomschip 2de klasse *Valk* ontving nieuwe ketels en onderging belangrijke herstellingen; de *Marnix* zoowel als de *Valk* zullen eerstdaags ter indienststelling gereed komen.

Het schroefstoomschip 3de klasse *Het Loo* werd, na terugkomst uit West-Indie, buiten dienst gesteld en in het drooge dok onderzocht; de uitslag van dat onderzoek was, dat die bodem niet meer in aanmerking kon worden gebragt voor de active dienst, maar in alle opzichten geschikt kan worden geacht om te dienen tot artillerie-instructieschip, waartoe het dan ook zal worden ingerigt.

Het ramschip *Stier*, na de zomer oefeningen buiten dienst gesteld, werd na de noodige herstellingen te hebben ondergaan, wederom in de 1ste klasse van reserve gebragt.

Van het ramschip *Buffel* werden, na aankomst te Willemsoord, de ketels verwisseld; de verder noodige herstellingen aan bodem en werktuigen volgden daarop, zoodat die bodem weldra insgelijks geheel voor de dienst beschikbaar zal zijn.

Het ramschip *Schorpioen* werd, nadat daaraan de noodige herstellingen waren verricht, in de 1ste klasse van reserve gebragt en den 15den Mei jl. voor de zomeroefeningen in dienst gesteld.

Het ramschip *Guinea* bleef in dienst en werd in goeden staat onderhouden.

Het onderzoek naar den toestand van het stoomtransport-schip *Java* leidde tot zulke ongunstige uitkomsten, dat van herstelling geen sprake mogt zijn en die bodem tot slooping in aanmerking moet worden gebragt.

De nieuwe vloed- en ebdeuren voor de keer- en zeeloksluizen werden aanbesteed en zullen tegen het laatst van dit jaar worden opgeleverd.

Te Hellevoetsluis werden de herstellingen aan de zeilbrik *Zeehond* beëindigd; het voornemen bestaat dat vaartuig in het najaar in dienst te stellen voor de opleiding van bootsmansleerlingen.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Amstel* werd vertimmerd en ingerigt met bestemming tot wachtschip te Vlissingen, terwijl ook in de betimmering van het wachtschip te Hellevoetsluis eenige veranderingen werden gebragt in verband met het voornemen om het aantal machinist-leerlingen, die daar aan boord gehuistvest worden, uit te breiden.

De monitors *Adder*, *Heiligerlee* en *Tijger*, na de zomeroefeningen opgelegd, werden, na de noodige herstellingen en voorzieningen te hebben ondergaan, den 15den Mei weder voor dergelijke oefeningen in dienst gesteld.

De stoomkanonneerboot n°. 3 deed eenigen tijd dienst op de bovenrivieren en werd daarna voor zooveel nodig hersteld.

De vaste kappen voor de monitors kwamen gereed en werden in gebruik genomen.

Op alle werven werden verder de wachtschepen, instructievaartuigen, stoombarkassen en reserveschepen, volgens de bestaande voorschriften onderhouden.

Aan de fabriek van de Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Fijenoord werd de bouw voltooid van de stoomkanonneerbooten *Brak*, *Lynx* en *Vos* en werden de noodige herstellingen verricht, zoowel aan het ramtorenschip *Prins Hendrik der Nederlanden*, als aan het gepantserd materieel, behoorende tot het zuiderfrontier.

De bouw van den rammonitor *Luipaard* werd voortgezet en met dien van het schroefstoomschip 4de klasse *Bonaire* en van den rammonitor *Matador* begonnen.

Bij de Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam kwamen de stoomkanonneerbooten *Gier*, *Raaf*, *Geep*, *Fret* en *Das* gereed en werd de bouw van het schroefstoomschip 4de klasse *Suriname*, en van het gepantserd riviervaatuig *Rhenus* begonnen en voortgezet.

Door de fabriek van de heeren CHRISTIE, NOLET en DE KUYPER te Delfshaven werden de stoomkanonneerbooten *Sperwer* en *Beter* afgeleverd en de stoomkanonneerbooten *Thor*, *Wodan* en *Frijer* op stapel gezet.

Bij de fabriek » de Atlas » te Amsterdam werd in aanbouw gebragt het gepantserd riviervaatuig *Isala*.

Het torpedovaartuig gebouwd bij de firma YARROW AND CO. te Londen werd in goede orde te Willemsoord afgeleverd en voldeed in de meeste opzichten aan de verwachtingen, die men daarvan meende te mogen koesteren.

Voor de levering van de twee op de begroting van het loopende jaar voorkomende torpedovaartuigen, werden contracten gesloten met de firma's YARROW & CO. en THORNYCROFT & CO., beiden te Londen, ten einde door vergelijkende proeven te kunnen nagaan, welke dier firma's in het vervaardigen van dusdanige booten de voorkeur verdient; die vaartuigen zullen iets grooter worden dan het eerste, doordat de vervulling van eenige wenschen, als condensatiemiddelen, stoomstuurbeweging en ventilatie, meer waterverplaatsing noodig maakte.

Eindelijk zij nog vermeld, dat voor rekening van het Departement van Kolonien, onder toezigt van dat van Marine, in aanbouw worden gebragt, te Amsterdam, bij de Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen, het schroefstoomschip 4de klasse *Bataria* en te Fijenoord, bij de fabriek der Nederlandsche Stoombootmaatschappij, het schroefstoomschip 4de klasse *Samarang*.

Artillerie.

Naar aanleiding der overwegingen, medegedeeld in de

Memorie van Toelichting der begroting voor 1876, werd in ruimere mate overgegaan tot bewapening der in aanbouw zijnde of ontworpen oorlogsbodemden met achterlaadgeschut » stelsel Krupp ». De wapening van den rammonitor *Luipaard*, oorspronkelijk bepaald op twee getrokken voorlaadkanonnen van 23 c. M., werd dien ten gevolge vastgesteld, op één achterlaadkanon van 28 c. M. Wel is in het algemeen de bewapening der pantserschepen met één kanon niet te verkiezen, doch met het oog op het meerdere gewigt aan artillerie, was het uit een scheepsbouwkundig oogpunt onmogelijk de kanonnen van 23 c. M. te vervangen door twee achterlaadkanonnen van eenigzins belangrijker uitwerking. Nu derhalve de keuze bepaald moest worden tusschen bewapening met twee kanons van 33 c. M. of met één achterlaadkanon van 28 c. M., wilde men het bepaalde gewigt niet overschrijden, werd niet gearzeld de laatste te verkiezen.

De superioriteit van het kanon van 28 boven dat van 23 c. M. is toch zeer belangrijk; niet alleen is de trefkans veel grooter, maar het arbeidsvermogen van het projectiel ruim het dubbele, zoodat het vermogen om eene pantsering te doorboren, op 3000 M. nog gelijk staat met dat van het kanon van 23 c. M. ter hoogte van de monding.

Terwijl het kanon van 23 c. M. niet bij magte is de pantsers van *Preussen*, *Kaiser*, *Hercules* en *Glatton* te doorboren, kan het kanon van 28 c. M. dit, bij normaal treffen, respectivelijk nog verrigten op 2500, 2000, 2000 en 1000 M. Wanneer men nagaat dat het laatstgenoemde schip zoo weinig diepgang heeft, dat het in onze vaarwaters kan binnenkomen en dit dus voor soortgelijk gepantserde schepen niet tot de onmogelijkheid behoort, blijkt te meer de wenschelijkheid der wijziging in wapening die de *Luipaard* heeft ondergaan.

Voor den rammonitor 1ste klasse *Draak*, oorspronkelijk bestemd om bewapend te worden met twee voorlaadkanons van 28 c. M. » stelsel ARMSTRONG », werden eveneens twee achterlaadkanons van 28 c. M. aangenomen, waardoor de uitwerking ruim met één vierde vermeerderd werd, zonder grootere kosten te veroorzaken of het gewigt aan artillerie te vermeerderen.

De rammonitor 2de klasse *Matador* zal evenzoo worden bewapend met 2 achterlaadkanons van 28 c. M., hetgeen door het vergrooten der afmetingen van dien bodem mogelijk is.

De overwegingen, die er toe geleid hebben de pantserschepen met achterlaadgeschut van minstens 28 c. M. kaliber te bewapenen, gelden in nog hoogere mate voor de stoomkanonneerbooten (type STARCH) die, willen zij inderdaad partij trekken van hunne eigenschappen, eene kleine schijfoppervlakte aan weinig diepgang te paren, reeds op grootere afstanden voldoende uitwerking moeten bezitten en daartoe dus met krachtig geschut moeten bewapend zijn. In verband met de meerdere juistheid van schot, welke op die vaartuigen mogelijk is doordien regtstreeks over den vuurmond kan gericht worden, is alsdan bij voldoende kaliber groote uitwerking te verwachten. Dien ten gevolge is ook voor de nog aan te bouwen stoomkanonneerboot het kanon van 28 c. M. als wapening aangenomen, waartoe de afmetingen eenigzins zijn vergroot, hetgeen bij de te dragen gewigten nog mogelijk was zonder in dusdanige afmetingen te vervallen, dat het eigenaardig karakter dier vaartuigen, om als het ware eene drijvende affuit met weinig trefkans op te leveren, verloren ging.

Het raderstoomschip *Valk* en het instructievaartuig *Urania*, beiden bewapend met getrokken voorlaadkanon van 12 c. M., welke geschutsoort bleek geen vertrouwen te verdienen en derhalve buiten de wapening gebragt werd, zijn in stede daarvan voorzien van achterlaadkanonnen van 12 c. M. kort.

Evenzoo werden de 2 kanons van 16 c. M. op het schroefstoomschip 2de klasse *Marnix* vervangen door 4 achterlaadkanons van 12 c. M. kort, waardoor, bij voldoende uitwerking, het getal vuurmonden vermeerderd en ook de mogelijkheid tot vuren achter- en vooruit daargesteld werd.

De exercitiebatterij *Sala ander* te Willemsoord, tot nog toe uitsluitend met het vero derde gladde geschut bewapend, werd in stede daarvan, v orzien van getrokken achter- en voorlaadgeschut en alleen eenig glad geschut behouden voor de eerste oefeningen in het schijfschieten.

Ten einde echter het personeel behoorlijk te kunnen oefenen in de bediening van het achterlaadgeschut, dat

zooveel meer dan het vroegere eene deskundige behandeling vereischt, om in goeden bruikbaren staat te blijven, is het noodig ook de opleidingsvaartuigen en wachtschepen, alwaar de bemanningen voor de active schepen gevormd worden, met achterlaadgeschut te wapenen.

Dit is op de minst kostbare wijze te verkrijgen, door daartoe te bezigen bronzen achterlaadkanonnen van 12 c.M. kort, waarvan het sluitmechanisme overeenstemt met dat van het Kruppsche achterlaadgeschut en tot den aanmaak, waarvan de voorraad, die de marine aan verouderd bronzen geschut bezit, kan dienen. Te Amsterdam zal daartoe op 's Rijks werf een oventje worden gebouwd, aangezien de vele werkzaamheden voor het Departement van Oorlog, in de eerste jaren niet toelaten in de Rijks gieterij te 's Gravenhage voor de marine aan te gieten.

Op deze begrooting is het noodige uitgetrokken om in de bewapening der opleidingsvaartuigen in dien geest te voorzien.

Inmiddels zal getracht worden voorloopig reeds in de dringend noodige wijziging der bewapening van de opleidingsvaartuigen *Het Loo* en de *Zeehond* te voorzien, door daarvoor tijdelijk niet bestemd geschut te bezigen.

De besproken wapening met geschut naar de eischen des tijds, vooral die met zwaar geschut, welke laatste onze kustverdediging zoo zeer ten goede zal komen, heeft ten gevolge, dat de daarvoor uitgetrokken sommen, zoomede die voor projectilen en de overige munitien een hooger cijfer bereiken dan in vroegere jaren het geval was.

Bij de vaststelling daarvan heeft gezette overweging plaats gehad, om in de eerste plaats het meest noodige aan te schaffen en bovendien den voorraad op de behoorlijke hoogte te brengen, hetgeen echter niet op eenmaal, doch slechts geleidelijk kan geschieden, om te groote opdriving der uitgaven te voorkomen.

Het verouderde gladde geschut met affutage en verder toebehooren, zal, voor zooverre het niet meer ter bewapening in aanmerking komt, ten meesten voordeele van den lande worden opgeruimd en daardoor vermoedelijk eene niet onbelangrijke som in 's lands kas terugvloeiën, waardoor de uitgaven voor het nieuwe materieel dus feitelijk evenveel verminderd worden.

Door doelmatige bepalingen omtrent de wijze van conservatie en opleggen van het artillerie-materieel, is er naar gestreefd dit in goeden toestand te houden en het snelle uitrusten, vooral van de schepen, bestemd voor kust- en binnenlandsche defensie, zooveel mogelijk te bevorderen. De behoeften aan doelmatige en goed gelegen magazijnen voor buskruid en andere munitien, waarop reeds bij de vorige begrooting werd gewezen, heeft zich daarbij weder dubbel sterk doen gevoelen.

Voor de stelling Helder is daarvoor een geschikt terrein gevonden bij de quarantaineplaats te Wieringen; voor die te Amsterdam zal door het Departement van Oorlog het terrein met de daarop staande gebouwen, behoorende tot den militairen post »*Kadoelen*» worden afgestaan; om aan dat alles uitvoering te kunnen geven, werd de omschrijving van art. 25 dezer begrooting eenigzins gewijzigd en een gezamenlijk bedrag van f 90 000 daarvoor opgebracht, makende met het bedrag van f 20 000, op de begrooting van het loopende jaar uitgetrokken, eene som van f 110 000 voor beide magazijnen met de inrigtingen, losplaatsen, spoorbanen, enz., die noodzakelijk daaraan toegevoegd dienen te worden.

Het kruidmagazijn op de Tien Gemeten onderging dit jaar eene belangrijke verbetering met het oog op het weren der vochtigheid en het gemakkelijk laden en lossen der schepen.

De proeven met spartorpedo's werden te Willemsoord met kracht voortgezet, en mogt men er in slagen eene doelmatige inrigting te vinden om aan stoombarkassen vóóruit eene torpedo te voeren, die met 50 kilogram kruid geladen, genoegzame kracht bezit om een vijandelijk pantserschip buiten gevecht te stellen, zonder dat de barkas zelve door het springen van den torpedo gevaar loopt, terwijl de ontsteking naar verkiezing, zoowel door den schok bij de aanvaring, als naar eigen wil kan geschieden.

De aanwezige stoombarkassen werden hiervoor ingerigt en eene genoegzame hoeveelheid torpedo's aangeschaft, terwijl dit voortaan bij alle stoombarkassen zal geschieden.

Thans houdt men zich onledig met de noodige onder-

zoekingen om te geraken tot het aanbrengen eener spartorpedo-inrigting op de verschillende schepen. Proeven met het ramschip *Guinea* genomen, hebben bewezen dat dit vaartuig geene schade bekam, wanneer een torpedo, met 50 kilogram kruid, op 7,5 M. afstand van het boord aan eene dwarsspar werd ontstoken.

Stoomvaartdienst.

Behalve het reeds onder het materieel medegedeelde, kan aangaande dezen tak van dienst nog het volgende worden gemeld.

De beproeving zoowel gemeerd, als onder stoom, van de werktuigen van het ramtorenschip *Koning der Nederlanden*, heeft nog niet kunnen plaats hebben, wegens de weinige diepte in het bassin te Amsterdam, waardoor de werktuigen gevaar zouden loopen door modder onklaar te geraken. Zoodra deze bodem te Willemsoord is gedokt, zal de proeftogt geschieden.

De verwisseling der ketels van het ramtorenschip *Prins Hendrik der Nederlanden* had in het laatst van het jaar 1875 te Fijenoord plaats, terwijl die van het ramschip *Buffel* en het schroefstoomschip 2de klasse *Marnix* aan 's Rijks werf te Amsterdam en van het raderstoomschip *Valk* te Willemsoord, in het schip werden geplaatst.

De werktuigen dezer bodems werden tevens geheel nagezien en, waar noodig, hersteld door personeel van de fabriek te Fijenoord, de Koninklijke fabriek te Amsterdam, en wat de *Valk* betreft, door eigen krachten van de stoomwerkplaats te Willemsoord.

Nieuwe ketels zijn in aanmaak voor het ramschip *Schorpioen* en de monitors *Heiligerlee* en *Tijger*, terwijl thans gelden op de begrooting gebragt zijn voor den aanmaak van nieuwe ketels voor den monitor *Krokodil* en de stalen kanonnerboot n°. 3.

De werktuigen van de monitors *Heiligerlee*, *Tijger* en *Adder* en de ketel van kanonnerboot n°. 3 ondergingen te Hellevoetsluis gedurende de wintermaanden eenige voorzieningen, even als de werktuigen der stoomkanonnerbooten *Hydra* en *Ever* te Amsterdam. De herstellingen aan ketels en machines van het ramschip *Schorpioen* kwamen gereed.

Tien stoomkanonnerbooten werden door de verschillende fabrikanten afgeleverd, welker werktuigen, van het compound systeem, op de verschillende proeftogten, allen uitmuntend voldeden.

In de vaartuigen van dat charter van eenigzins grootere afmetingen, geschikt tot het voeren van zwaarder geschut, welke nu worden aangebouwd, zullen gelijksoortige werktuigen worden geplaatst.

Behalve deze zijn aan de twee groote fabrieken nog onderhanden de werktuigen en ketels van de schroefstoomschepen 1ste klasse *Atjeh* en *Tromp* en van den rammonitor 1ste klasse *Draak*.

De goede uitkomsten met de werktuigen van de monitors verkregen, hebben tot het besluit geleid ook in de verder aan te bouwen vaartuigen van dat type die, zoo als reeds hooger gezegd is, een weinig grooter in afmetingen zullen worden, gelijksoortige machines te plaatsen.

De ketels en werktuigen van de in conservatie zijnde vaartuigen werden steeds in zodanigen staat onderhouden, dat zij voor dadelijke dienst gereed zijn, of ten minste in zeer korten tijd gereed kunnen worden gemaakt.

Aangaande het machinekamer-personeel, kan worden vermeld dat, naar gelang meer vaartuigen voor de defensie gereed komen, het corps machinisten een weinig moest worden uitgebreid, om bij opkomend oorlogsgevaar be waard te blijven voor gebrek aan dit onmisbaar element; reden waarom het wachtschip te Hellevoetsluis voor een grooter aantal leerlingen is ingerigt en de aanbouw van nieuwe schoollocalen en werkplaats, waarvoor de vereischte gelden op deze begrooting zijn gebragt, noodzakelijk is.

IVde AFDEELING.

Het eindcijfer bedraagt f 3 766 301,48, tegen f 3 572 550,30 in 1876, derhalve f 193 751,18 meer. Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere kosten van het corps mariniers, waarvan het detachement dat in 1874,

1875 en 1876 te Atjeh dienst deed en uit de Indische begrooting betaald werd, sedert is teruggekeerd en thans weder ten laste der Nederlandsche begrooting komt; art. 33 wordt daardoor met een hooger bedrag van p. m. f 110 000 bezwaard, waar tegenover echter eene mindere raming van werfkosten tot een bedrag van f 70 000, zoodat ten slotte het artikel f 40 000 hooger wordt dan het vorige jaar. Voorts zijn, niettegenstaande het aantal in dienst te houden koppen nagenoeg overeenstemt met het cijfer van de vorige begrooting, ten gevolge van meerdere uitgaven voor onderwijs bij de verschillende opleidingen en van uitbreiding van het getal vuurstokers en van het vaste corps schepelingen beneden den graad van sergeant, de kosten der active zeemagt (art. 34) f 85 000 hooger dan het vorige jaar.

De schafting (art. 35), is eveneens f 48 000 hooger geraamd moeten worden, in verband met eene andere verdeling van het aantal koppen over de verschillende diensten, waardoor thans, in vergelijking met het vorige jaar, een kleiner getal koppen voor het halve jaar en een grooter getal voor het geheele jaar berekend is moeten worden.

Eindelijk zijn nog de kosten van het Koninklijk Instituut voor de Marine, als een gevolg van de invoering van den vierjarigen cursus en van het grooter getal adelborsten, f 31 500 hooger geraamd dan het vorige jaar.

Tegenover deze vermeerderingen staat eene vermindering tot geringe bedragen van de verschillende corpsen der zeemagt (artt. 28, 29, 30 en 31) en tot een bedrag van f 25 000 voor verpleegkosten van zieken (art. 36).

Het active personeel der zeemagt is voor het jaar 1877 geraamd op 5804 koppen, uitmakende de bemanning van 43 schepen, de dienstdoende wachtschepen te Rotterdam en Vlissingen en de kleine oefeningsvaartuigen niet medegerekend.

De zeemilitie, sterk 600 koppen, is in bovengenoemd getal niet begrepen.

De active zeemagt is voor de verschillende diensten aldus verdeeld:

Binnenlandsche dienst, oefenings- en kruistogten.

	koppen.
1 wachtschip te Willemsoord	400
1 artillerie-instructieschip.	82
1 wachtschip te Hellevoetsluis.	300
1 brik tot opleiding voor bootsmansleerlingen.	100
1 wachtschip te Amsterdam.	100
1 fregat tot opleiding van jongens.	500
2 ramschepen à 122	244
3 monitors à 83.	249
3 schroefstoomschepen 1ste klasse à 232	696
1 schroefstoomschip 3de klasse à 104.	104
15	2775

West-Indie.

schroefstoomschip 3de kl. (Curaçao).	104
1 idem 4de » (Suriname)	80
bovenrol	18
2 —	202

Oost-Indie.

Auxiliair eskader.

1 schroefstoomschip 1ste klasse.	232
1 idem 12de »	137

tr. 17 2 Transp. 369 2977

tr. 17 2	Per transp. 369 2977
1 ramtorenschip.	255
1 idem	243
bovenrol	80
4 —	937

Indische militaire marine.

1 wachtschip te Batavia	122
1 idem » Soerabaja	120
2 raderstoomschepen 2de klasse à 100	200
4 idem 3de » à 90	360
9 schroefstoomschepen 4de » à 75	675
1 opnemingsvaartuig	30
2 raderstoomschepen 4de kl. à 52.	104
2 idem 4de kl. à 43.	86
staf	12
bovenrol	171
22 —	1880

43 schepen met eene totale bemanning van 5804 koppen.

De gepantserde schepen binnen 's lands zullen alleen gedurende den zomer dienst doen. In verband met de sterkte van het active personeel en de meerdere eischen voor de andere diensten, is hun getal tot 2 ramschepen en 3 monitors teruggebracht. Voor de jaren 1875 en 1876 waren 3 ramschepen en 6 monitors uitgetrokken, doch in geen der beide jaren kon meer dan het thans voorgestelde getal in dienst worden gesteld.

Het zoo zamengestelde nieuwe artillerie-materieel vordert de indienststelling van een artillerie-instructieschip, meer geëigend dan het thans aan het wachtschip te Willemsoord onderhoorige vaartuig tot opleiding van kanonniers, om ook officieren de gelegenheid te geven tot het bijwonen van praktische oefeningen en proeven en vooral om het corps konstabels, met het onderhoud van het artillerie-materieel belast, gelegenheid te geven om zich, na afwezigheid van eenige jaren in de kolonien, op de hoogte te stellen van de verbeteringen en veranderingen op het gebied der artillerie ingevoerd. Voor dat doel wordt het voor de verdere active dienst onbruikbare schroefstoomschip *Het Loo* thans ingerigt.

Door de indienststelling van het fregat *Admiraal van Wassenaer* in April jl., werd een begin van uitvoering gegeven aan de in de Memorie van Toelichting van het vorige jaar besproken stelselmatige opleiding van jeugdige schepelingen.

Alle beschikbare scheepsjongens werden daar aan boord geplaatst en na onderzoek omtrent hunne bekwaamheden in drie afdeelingen verdeeld, waarvan de oudste waarschijnlijk reeds na een jaar geschikt zal zijn voor overplaatsing naar de oefeningsdivisie. Binnen kort zal gevolg worden gegeven aan het voornemen, bij de vorige begrooting kenbaar gemaakt, om de *Ternate* voor het doen van kruistogten aan de *Wassenaer* toe te voegen en de brik *de Zeehond* voor de opleiding van bootsmansleerlingen in dienst te stellen. Het einde van den zomercursus van de thans opgeleid wordende bootsmansleerlingen, biedt daartoe de meest geschikte gelegenheid aan.

De schroefstoomschepen der 1ste klasse *Leeuwarden* en 3de klasse *Cornelis Dirks* en *Prinses Maria*, in Junij 1875 vertrokken, tot het doen van eenen kruistogt in den Noord-Atlantischen Oceaan, keerden in September daaraanvolgende in Nederland terug. Het schroefstoomschip 1ste klasse *Zilveren Kruis* werd in dienst gesteld en met de beide eerstgenoemde schepen wederom tot eene oefeningsdivisie verenigd, die in November 1875 naar West-Indie vertrok.

Het schroefstoomschip 3de klasse *Prinses Maria* was reeds in October derwaarts vertrokken tot tijdelijke versterking der in de West-Indiën gestationeerde zeemagt, doch werd later aan de divisie toegevoegd.

Het schroefstoomschip 3de klasse *Het Loo* werd in het station Curaçao door de *Cornelis Dirks* vervangen en keerde in Mei jl. in het vaderland terug.

Daarentegen werd het met den 1sten April jl. in dienst gestelde schroefstoomschip 1ste klasse *Van Galen* den 3den Junij wederom tot tijdelijke versterking der zeemagt in de West-Indiën uitgezonden, na aankomst van welk schip de oefeningsdivisie, thans uit het *Zilveren Kruis*, de *Leeuwarden* en de *Prinses Maria* zamengesteld, naar Nederland zal terugkeeren. De *van Galen* en de *Cornelis Dirks* blijven derhalve voorloopig in het station Curaçao.

Zr. Ms. schroefstoomschip 1ste klasse *Curaçao* kwam, na, behalve de in de vorige Memorie van Toelichting genoemde plaatsen, ook nog Yokohama, Shanghai, Hongkong en Manilla bezocht te hebben, in October 1875 te Batavia aan, deed vervolgens eene reis naar Siam en verving daarna de *Waterjous* bij het auxiliair eskader, welk laatstgenoemd schip in November 1875 tot het ontvangen van nieuwe ketels te Soerabaja buiten dienst werd gesteld.

Zr. Ms. ramtorenschip *Prins Hendrik der Nederlanden*, in Januarij jl. in dienst gesteld, vertrok in Maart jl. door het kanaal van Suez, vertoonde de vlag onder anderen te Djeddah en arriveerde na eene zeer voorspoedige reis in Mei jl. in Oost-Indië, alwaar het de *Vice-Admiraal Koopman* bij het auxiliair eskader zal vervangen.

Zr. Ms. schroefstoomschip 4de klasse *Aruba*, eveneens in Januarij jl. in dienst gesteld, ter vervanging van het te Suriname gestationeerde schroefstoomschip 4de klasse *Kijkduin*, bezocht op de reis naar West-Indië de Republiek Liberia en verschillende plaatsen van de westkust van Afrika, ter bevordering van de belangen van de aldaar gevestigde Nederlandsche onderdanen, en arriveerde in Julij jl. te Paramaribo.

Gelurende den zomer zijn 2 ramschepen, 3 monitors en 3 stoomkanonneerbooten in dienst gesteld, tot oefening van de zeemilitie en verspreiding van kennis bij officieren en schepelingen omtrent het materieel en het terrein onzer maritime verdediging.

De werving van schepelingen leverde vrij bevredigende uitkomsten op. In het jaar 1875 werden 698 man aangenomen en in de eerste helft van 1876 415 man. Van het eerste getal waren 390, van het laatste 211 onbevaren lichtmatrozen en jongens. De werving in West-Indië gaf boven verwachting gunstige resultaten. De rapporten omtrent het gehalte der aldaar geworven schepelingen luiden zeer gunstig.

Hoewel de gunstige uitkomst der werving de naaste toekomst, wat het personeel betreft, met vertrouwen doet te gemoet gaan, is thans door het verjongingsproces, dat het personeel als het ware ondergaat, door dat de ouderen van dagen de active dienst verlaten, om van de gunstige pensioensbepalingen te genieten, de vooruitgang in de generale sterkte nog gering.

In 1875 was die vooruitgang slechts 164 koppen.

Dat echter verbetering spoedig te verwachten is, blijkt uit de omstandigheid, dat in de eerste helft van 1876 de generale sterkte met 188 koppen vermeerderde.

Buiten twijfel hebben de milde bepalingen in de laatste jaren, met medewerking der Verteenwoordiging, getroffen, zoomede de zorg, die de Regering aan de opleiding en vorming van het ondergeschikt personeel wijdde, veel bijgedragen tot bovengenoemd beter resultaat. Onder de gunstige bepalingen, die dit jaar in het belang van de mindere schepelingen werden genomen, mag als de belangrijkste worden genoemd, de uitbreiding van het vaste corps schepelingen beneden den graad van sergeant. Daardoor werd voor alle onderofficieren, korporaalsgraad, en ook voor matrozen der 3de klasse en lichtmatrozen, de gelegenheid opengesteld om zich, door goed gedrag en bijzondere geschiktheid, de voorregten en voordeelen aan dat corps verbonden, deelachtig te maken.

Een ontwerp van wet, houdende wijzigingen in het reglement van krijgstuicht en discipline en in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, ten doel hebbende de afschaffing der lijfstraffen, is in bewerking. Intusschen leidt hooger genoemde uitbreiding van het vaste corps mindere schepelingen reeds van zelve tot eene aanmerkelijke beperking van de toepassing der lijfstraffen, aangezien die straf op schepelingen in het vaste corps niet mag worden

toegepast. Ook op het opleidingsschip *Admiraal van Wassenaer* zijn de lijfstraffen verboden.

De opleiding der machinist- en stuurmansleerlingen beantwoordt aan haar doel. In verband met eene noodwendige uitbreiding van het corps machinisten is het aantal machinist-leerlingen vergroot.

De opleiding van bootsmansleerlingen geeft vrij goede vruchten en zal ongetwijfeld winnen, wanneer zij, in stede van zoo als nu op de *Zuiderzee*, gelijk het voornemen is, met de *Zeehoud* buitengaats zal plaats vinden. In de opleiding der adelborsten aan het Koninklijk Instituut voor de Marine, is eene wijziging gebragt door het invoeren van den *vierjarigen cursus*, waarbij tevens de *scheikund* en de *Maleische taal* als nieuwe leervakken zijn opgenomen.

Ten einde eene stremming in de jaarlijksche benoeming van het noodige getal adelborsten der 1ste klasse te voorkomen en het bepaalde getal luitenants ter zee der 2de klasse voltallig te houden, is dit jaar, als overgangsmaatregel, een dubbel getal adelborsten der 3de klasse geplaatst, waarvan de verstgevorderden — zoo mogelijk de helft — alsnog den vroegeren driejarigen cursus zullen doormaken.

Met de opleiding van adelborsten tot officier bij het corps mariniers, wordt dit jaar een aanvang gemaakt.

Het bestuur van de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden blijft bij voorduring de meest lofwaaardige pogingen in het werk stellen om die inrigting tot nut der marine te doen strekken.

De werving voor het corps mariniers levert, niettegenstaande geen middel verzuimd wordt om haar aan te moedigen, nog geene bevredigende uitkomsten op.

In het jaar 1875 werden in het geheel 154 man aangenomen; desniettemin verminderde de sterkte van het corps met 118 koppen. Nu de mariniers wederom van Atjeh terruggekeerd zijn laat zich eene betere toekomst wachten. In de eerste helft van 1876 toch werden 109 man aangenomen en ging de sterkte met 24 koppen vooruit.

De soldijverhooging voor de onderofficieren en minderen, waarvoor op de vorige begroting de gelden waren toegestaan, vond plaats. Op deze begroting wordt eene soldijverhooging voor de adjudanten, onderofficieren, sergeanten-majoor en daaraan gelijk gestelden aangevraagd, waardoor hunne tractementen gelijk worden gebragt aan hetgeen hunne ranggenooten bij het leger genieten.

De incompletie bij het corps officieren van gezondheid werkt nog steeds bezwarend op de voorziening in de geneeskundige dienst aan boord der schepen. De opleiding te Amsterdam geeft tot nog toe voor de zeemagt weinig resultaten. De twee oudste studenten voor de zeemagt hebben, na ruim 9 jaren vruchteloze studie, hun ontslag bekomen. De vorming van officieren van gezondheid voor de zeemagt aan de hoogeschoolen belooft in de toekomst goede uitkomsten.

In het jaar 1875 is aan 6 studenten en in het jaar 1876 tot op heden, aan 5 studenten vergunning verleend om hunne studien aan de hoogeschoolen op de voorwaarden, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 17 Mei 1872, n°. 13, voort te zetten. Bij de opleiding te Amsterdam zullen dit jaar weder 12 jongelingen geplaatst worden.

De verhooging van de zeetractementen van de officieren van gezondheid en apothekers, waarvoor op de vorige begroting het noodige was uitgetrokken, heeft plaats gevonden. Bovendien zijn nog de Indische verhoogde zeetractementen van de oudste in de kolonien dienende officieren van gezondheid en administratie der 1ste klasse vermeerderd en gelijk gesteld aan het verhoogde zeetractement van een kapitein-luitenant ter zee.

In het jaar 1876 werden nog 3 officieren van gezondheid van het leger hier te lande bij de zeemagt gedetacheerd, en 2 burgerartsen en een gewezen officier van gezondheid van het West-Indische leger tot officier van gezondheid bij de zeemagt aangesteld.

Bij deze begroting worden de sommen uitgetrokken voor eene reorganisatie van het corps officieren van administratie bij de zeemagt.

Het doel dier reorganisatie is de rangregeling meer dan thans te doen overeenkomen met die van de corpsen zee-officieren en officieren van gezondheid en verbetering der positie van de inferieure rangen. Tot bereiking van dat doel, bestaat het voornemen de inspecteurs van admini-

stratie in 2 klassen te verdeelen en aan de 1ste klasse den rang van kapitein ter zee toe te kennen; voorts den rang van officier van administratie der 3de klasse (2de luitenant), die bij de corpsen zeeofficiëren en officieren van gezondheid niet bestaat, af te schaffen en daarentegen de vroegere adjunct-administrateurs (rang van adelborst der 1ste klasse) weder in het leven te roepen; thans echter onder de meer eigenaardige benaming van *adspirant-administrateur der 1ste klasse*, waardoor tevens de zeer onwelluidende en oneigenaardige naam van *scheepsklerk* vervangen kan worden door dien van *adspirant-administrateur der 2de klasse*.

De toelichtende staat geeft aan, hoe de ondergeteekende de officieren over de verschillende rangen wenscht te verdeelen.

Daaruit zal blijken dat er eene vermindering van tien in het totale aantal zal plaats vinden.

Het corps is, zoo als het thans is zamengesteld, te groot voor de behoefte; langdurige non-activiteiten, schadelijk, zoo wel voor den Staat als voor de betrokken officieren, zijn daarvan het gevolg; door de inkrimping van het corps, die bij voorgenomen reorganisatie, zonder overwegend bezwaar kan plaats vinden, zullen die lange non-activiteiten vervallen. Zoo als uit eene vergelijking met art. 29 van de vorige begroting kan blijken, zijn de geldelijke gevolgen der reorganisatie eene verhooging van het totaal cijfer aan uit te betalen vaste tractementen met f 3750; door dat de uit de *Indische begroting* terug te betalen som echter f 5719 hooger is dan in 1876, is de totale uitgaaf op art. 29 f 1969 minder dan het vorige jaar.

Wordt de reorganisatie vastgesteld zoo als hierboven is te kennen gegeven, dan zullen, in verband daarmee, noodwendig eenige kleine wijzigingen gebragt moeten worden in de wetten op de bevordering en op de pensioenering van de officieren van de zeemagt, voor zooveel het corps der administratie betreft.

Bij Koninklijk besluit van 27 Maart 1876, n°. 24, is bepaald dat aan officieren wier gezondheid in en door de dienst in Indie zoodanig geleden heeft, dat zij na terugkeer in Nederland eene speciale geneeskundige behandeling in particuliere gezondheids-inrigtingen vereischen en in 's Rijks hospitalen geene genezing kunnen vinden, nadat een en ander door eene geneeskundige commissie is geconstateerd, een zeetractement kan worden toegekend hoogstens tot een bedrag van f 150 's maands. Door deze bepaling wordt geantwoord op de vraag, blijkens het Voorloopig Verslag der vorige begroting door enkele leden gedaan, omtrent 's Ministers oordeel over de billijkheid om officieren, die ten gevolge van den oorlog te Atjeh ziek zijn geworden, gedurende hunne non-activiteit, het volle tractement toe te kennen.

Met betrekking tot de zeemilitie wordt het navolgende medegedeeld.

Van de ligting van 1875 heeft zich voor de zeemilitie aangemeld een getal van 1641 personen, waarvan werkelijk zijn ingelijfd 600.

Als genoegzaam geoefend, hebben daarvan onbepaald verlof bekomen in:

Augustus 1875	13
September »	121
October »	449
November »	10
December »	1
Ontslagen wegens ligchaamsgebreken	2
Overgegaan bij de zeemagt met eene vaste verbintenis	4

De miliciens waren herkomstig uit de volgende provincien:

Friesland	61
Groningen	65
Drenthe	13

Transp. 139

Per transp. 139	
Overijssel	25
Gelderland	23
Utrecht	5
Noordholland	239
Zuidholland	133
Zeeland	24
Noordbrabant	12
	600

Voor zooverre daarvan door de betrokken Commissarissen des Konings opgave is gedaan, hebben van degenen, die met onbepaald verlof van boord vertrokken zijn, 78 vergunning bekomen tot het uitoefenen van buitenlandsche zeevaart.

Van de ligting van 1876 hebben zich, na aftrek van hen die buiten oproeping blijven, 1979 personen voor de zeemilitie aangemeld, als in:

Friesland	156
Groningen	245
Drenthe	52
Overijssel	80
Gelderland	79
Utrecht	26
Noordholland	766
Zuidholland	455
Zeeland	85
Noordbrabant	34
Limburg	1
	1979

Volgens art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) mogen echter niet meer dan 600 zeemiliciens worden toegelaten; dien ten gevolge konden naar evenredige verdeling overeenkomstig art. 3 van Zr. Ms. besluit van 20 Februarij 1876, n°. 27 (*Staatsblad* n°. 42), voor de dienst ter zee bestemd worden van:

Friesland	47
Groningen	74
Drenthe	16
Overijssel	24
Gelderland	24
Utrecht	8
Noordholland	232
Zuidholland	138
Zeeland	26
Noordbrabant	11
	600

Deze zeemiliciens worden aan boord van de wachtschepen en het gepantserd materieel geoefend.

Vde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling, groot f 816 910, is f 82 276 hooger dan het vorige jaar.

Het verschil is hoofdzakelijk te wijten aan een hooger uit te betalen bedrag van militaire pensioenen van f 45 000, ten gevolge van de wet van 1 April 1875 (*Staatsblad* n°. 33); voorts aan een hooger bedrag van uit te betalen pensioenen aan mindere geëmplojeerden van f 4000 en aan loodspersoneel van f 2000; eindelijk aan een nieuwen post van p. m. f 26 000 voor kosten van medailles voor langdurige en trouwe dienst en de daaraan verbonden gratificaties aan mindere geëmplojeerden, werklieden, bedienden enz., waarbij gevoegd is een bedrag van f 7000 voor kosten van dergelijke medailles, eeresabels en onderscheidingsteekenen, op de vorige begrooting voorkomende onder art. 39 van de IVde afdeeling.

Tegenover deze vermeerderingen staat eene vermindering op enkele andere posten tot een gezamenlijk bedrag van p. m. f 2000.

De toelichtende staat toont een en ander in bijzonderheden aan.

De hooger genoemde nieuwe post voor kosten van medailles, vindt zijn grond in het navolgende:

Sedert de particuliere industrie in ons land vele en belangrijke werken voor het Rijk uitvoert, trekt zij hoe langer hoe meer werkkrachten tot zich. De loonen door haar betaald, zijn, vooral voor tijdelijke werken, zoo hoog, dat het voor het Rijk onmogelijk wordt om op den duur daarin met haar te concurreren. Daarom moest noodzakelijk naar andere middelen worden omgezien, om geschikte en oppassende menschen voordurend aan 's Rijks dienst te verbinden en daarvoor te behouden.

Onder die middelen kwam, naar het gevoelen van den ondergeteekende, in de eerste plaats in aanmerking, om, in navolging van hetgeen reeds sedert een tal van jaren bij zee- en landmagt geschiedt, medailles en gratificaties uit te reiken aan hen, die door stipte pligtsvervulling en langdurige onafgebroken dienst zich eene zoodanige onderscheiding waardig maken; eene onderscheiding, die zeker

door ieder op hoogen prijs zal worden gesteld en bij de werklieden, niet alleen als een krachtigen prikkel zal werken tot trouwe en ijverige pligtsbetrachting, maar tevens tot aanmoediging zal dienen om zich aan 's Rijks dienst te verbinden of voor zooverre zij reeds zijn verbonden, daarin te blijven.

Aangezien het bovenstaande even goed van toepassing was op de geëmplojeerden en werklieden onder het Departement van Oorlog ressorterende, werd met het hoofd van dat Departement over het hooger omschreven denkbeeld in gedachtenwisseling getreden en besloten dat op de begrotingen van Marine en Oorlog de noodige gelden zouden worden uitgetrokken, in verband met een nader gemeenschappelijk te nemen maatregel, waarbij aan mindere geëmplojeerden, werklieden, enz., vallende in de termen van de wet van 24 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 92) zal worden toegekend:

wegens 12jarige onafgebroken dienst, boven 20jarigen ouderdom, eene *bronzene medaille*;

wegens 24jarige dienst, als boven, eene *zilverene medaille* met gratificatie van f 50, en

wegens 36jarige dienst, als voren, eene *gouden medaille* benevens eene gratificatie van f 100.

Wat het Departement van Marine betreft, zal deze maatregel voor het jaar 1877 eene uitgave vorderen van f 26 340. Voor het jaar 1878 en volgende jaren wordt deze uitgave geraamd voor een personeel sterk p. m. 2900 man op p. m. f 3000.

De ondergeteekende achtte het doelmatig alle op de begrooting voorkomende kosten van medailles enz. onder een artikel te brengen en bragt daarom het bedrag op art. 39, IVde afdeeling der vorige begrooting, op het nieuwe artikel der Vde afdeeling over.

De Minister van Marine,

TAALMAN KIP.